Niet veel beter maakt de *Nieuwe Rotterdammer* het met haar tweede vraag, waardoor zij nog erger blijk geeft van hare onwetendheid aangaande de gebeurtenissen in 1885. Die vraag luidt:

Is het soms niet waar, dat de kerkeraad het Reglement dier commissie zoo heeft gewijzigd, dat het de leden van deze commissie en beambten door haar benoemd aan de tucht der hoogere besturen onttrok en dat daarop 80 kerkeraadsleden, die daarvoor hadden gestemd (waaronder zoogenaamde kerkmeesters) zijn geschorst?

De bedoelde bepaling in het reglement op het Beheer, waarop het blad het oog heeft, is er door den Kerkeraad zeker ingebracht, maar pas in het jaar 1875, d. w. z. tien jaar vóór de schorsing en afzetting der betrokken kerkeraadsleden. En we vermoeden, dat de *Nieuwe Rotterdammer* nu zelf wel voelen zal, hoe ze met deze vraag zich in de vingers heeft gesneden. Het Classicale bestuur heeft in die dagen wel veel gekke dingen gedaan, maar zoo gek is het toch niet geweest, dat het een 80 kerkeraadsleden schorste en afzette om een misdrijf, dat ze tien jaar vroeger zouden begaan hebben. We zouden bijna meelijden krijgen met de *Nieuwe Rotterdammer*, die er zoo inliep, en haar in gemoede den raad willen geven in 't vervolg naar een beteren kerkelijken voorlichter om te zien.

Ook met haar derde vraag slaat ze geen beter figuur.

Is het onjuist, vraagt ze, dat de geschorsten toen de Nieuwe Kerk hebben ingenomen, en zich niet naar de kerkelijke wetten hebben willen schikken; dat zij de kosterij bezet hebben en de predikanten en anderen (die niet met hun poging om een gemeente te stichten die los was van het synodale juk, meegingen) den toegang hebben ontzegd, dat wachters met knuppels nagenoeg het geheele jaar 1886 de kosterij hebben bezet gehouden?

Indien de *Nieuwe Rotterdammer* hier met de »geschorsten« de Kerkmeesters bedoelt, dan begrijpen we haar eerste vraag niet, want de Kerkmeesters waren aan geen »kerkelijke wetten« onderworpen, maar alleen aan de reglementen door den Kerkeraad, hun lastgevers, voor hen opgesteld en de Kerkeraad was zelfs volgens Dr. Vos iii zake het beheer autonoom. Indien de Kerkmeesters zich verzet hebben tegen het Classicaal Bestuur, dat optrad »om te doen wat des Kerkeraads was«, en zich zelfs wederrechtelijk van de Nieuwe Kerk had meester gemaakt, dan is dit geschied, omdat dit optreden van het Classicaal Bestuur *volgens de eigen reglementen der Hervormde Kerk onwettig was.* Ze hebben de kerkelijke wetten dus juist tegenover het Classicaal Bestuur gehandhaafd. Indien de *Nieuwe Rotterdammer* dit niet op ons gezag wil aannemen, laat ze dan, om zich hiervan te overtuigen, de rechtsgeleerde adviezen lezen van de meest bekwame juristen, trouwe leden der Hervormde Kerk, die voor de doleantie geen de minste sympathie hadden, zooals de heeren Mr. A. J. W. Farncombe Sanders, Mr. B. J. L. de Geer van Jutfaas en Mr. P. van Bemmelen, welke *op grond juist van de reglementen der Hervormde Kerk* de daden van het Classicaal Bestuur in die dagen als onwettig hebben gebrandmerkt. Bovendien, de uitspraak van de Amsterdamsche Rechtbank inzake het Archief heeft op die uitspraken het zegel gedrukt.

En al even onjuist is de voorstelling, dat de Kerkmeesters, na zich in het bezit van de Nieuwe Kerk gesteld te hebben, aan de predikanten en anderen (die niet met hen medegingen in het pogen om een gemeente te stichten, die los was van het Synodale juk) den toegang zouden ontzegd hebben. Hier geldt het nu niet een rechtsquaestie, maar een historisch feit. De waarheid nu is juist omgekeerd, dat de bedoelde kerkmeesters de Nieuwe Kerk en alle andere kerkgebouwen *alleen beschikbaar hebben gesteld* voor de niet geschorste predikanten, die er gepredikt, de sacramenten bediend en huwelijken hebben bevestigd, terwijl van de geschorste predikanten niet één op den kansel is toegelaten. Laat de *Nieuwe Rotterdammer* nu niet komen met de uitvlucht, dat ze alleen bedoelde den toegang *tot de kosterij*, want zelfs deze uitvlucht baat haar niet. Ook de toegang tot de kosterij is voor de *dienstdoende* predikanten terstond opengesteld geweest; de heer Heemskerk heeft dit officieel meegedeeld aan de Synodale predikanten.

Hiermede zijn de vragen, door de *Nieuwe Rotterdammer* ons voorgelegd, beantwoord. Of ze wederom vinden zal dat we »zwaar van begrip« zijn en »geen historisch juisten kijk« hebben? We zullen ons dan troosten met de gedachte, dat ook onze perscollega aan de Rotte wel eens lucider oogenblikken heeft gehad, dan toen hij deze vragen tot ons richtte.

Nog erger dan met deze vragen maakt de *Nieuwe Rotterdammer* het echter met haar slotopmerking, dat ze ons slechts dankbaar kan zijn voor ons antwoord »omdat daardoor weer eens naar voren werd gebracht, hoe de *antirevolutionair* tegenover onze Protestantsche Volkskerk gezind was (en naar veler meenen, nog steeds is) en welke middelen hij bereid was te baat te nemen." De *Nieuwe Rotterdammer* toont ook hier weer, om met de *Nederlander* te spreken, haar »perfide" wijze van polemiek, want ze weet zeer goed, dat de *Heraut* een kerkelijk weekblad is, dat als zoodanig met de antirevolutionaire partij niets te maken heeft, en dat wat in 1885 is geschied, niet geschied is door de antirevolutionaire partij, die geheel buiten dit kerkelijk geschil stond, maar door de leiders der Gereformeerden in de Hervormde Kerk.

En hiermede nemen we van dit onderwerp afscheid. Aan de *Nieuwe Rotterdammer* laten we gaarne het laatste woord. Een discussie als deze kan niet eindeloos worden voortgezet.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van den heer C. J. Nobel te Rotterdam *f* 2.50; van mej. A. V. te Middelstum *f* 25; van de dames Bickel te Watergraafsmeer, feestgave *f* 10; door den heer W. Koops te Rotterdam, van N. N. *f* 1 en van N. N. *f* 1 saam *f* 2; van N. N. te Greup *f* 0.60; van den heer W. Hovy te Zeist, locaal comité Amsterdam, nagift Unie-collecte *f* 1; van mej. N. Vis te Haamstede *f* 5; van mevr. de wed. W. L. K. geb. R. te Stroobos *f* 25; van den heer Beukenkamp te Apeldoorn *f* 2.50.

Ds. J. H. HOUTZAGERS.

Leestafel.

H. S. S. KUYPER. IN HET LAND VAN GUIDO GEZELLE. Met portretten van Guido Gezelle, Steyn Streuvels, Hugo Verriest — La Rivière en Voorhoeve.

Het land van GUIDO GEZELLE, den in 1899 gestorven priester-dichter en taalgeleerde, zijn vaderland, dat is Vlaamsch België.

'n Lezing, door Ds. J. CHRISPEELS te MARIA HOOREBEKE eenige jaren geleden in DEN HAAG gehouden, had Mej. KUYPER »voor het eerst bezield met de gedachte het Land van Guido Gezelle te gaan zien".

In den zomer van het vorige jaar is het daartoe gekomen.

Zij heeft toen Vlaamsch België bezocht en bezien, en mee daaruit is dit haar jongste werk ontstaan, waarin zij met de »Vlaamsche beweging" en de »Herleving der Vlaamsche Letteren", als omlijsting, een beeld teekent van GUIDO GEZELLE.

Het is mij een genoegen van deze literaire prestatie der geachte schrijfster veel goeds te kunnen zeggen.

Aan het schrijven van dit haar boek is niet alleen een met eigen oogen en ooren waarnemen, maar blijkbaar ook veel studie van het Vlaamsche land in zijn verleden en heden en van GEZELLE's leven en streven, arbeiden en lijden vóórafgegaan. Wat dit betreft, is zoowe van zijn werken als van de litteratuur over hem met zorg kennis genomen.

Daarbij heeft MEJ. KUYPER in de gelukkige omstandigheid verkeerd van, toen zij eenmaal in België was, te worden opgenomen in den kring der twee broeders VERRIEST en hun zuster GABRIELLE, de beste vrienden van GEZELLE. Bij GABRIELLE, die gedurende bijna geheel haar Vlaamsche reis, naar zij schrijft, »mijn goede engel is geweest", heeft ze te KORTRIJK, ook GUIDO's neef en geesteskind CAESAR GEZELLE ontmoet.

'n Bedenkelijk gevolg van deze omstandigheid is wel, dat het boek, als bijdrage tot de kennis van de Vlaamsche beweging op literair gebied, inzonderheid wat GEZELLE aangaat, — op p. 72 heet het: »Hij werd erkend te zijn de grootste dichter, dien Nederland, na Vondel, heeft voortgebracht«, — wat eenzijdig is uitgevallen. Maar daar tegenover staat, dat het, óok als gevolg van die omstandigheid, een ware schatkamer van intieme, van elders minder of heel niet bekende bijzonderheden omtrent GEZELLE is geworden. Zeker, uit dit boek spreekt naast krachtige geestdrift vóór, wat ik zou willen noemen, gemis van kritischen blik op het onderwerp.

Maar een boek als dit reken ik dat juist als een deugd aan.

Men dient toch hier rekening te houden met de bedoeling, die de schrijfster er mee heeft.

IN HET LAND VAN GUIDO GEZELLE is vrouwenwerk.

Het werk eener nog jonge vrouw van temperament, die bezield voor haar onderwerp, dat haar 'n harte-zaak is geworden, als voor »de goede zaak«, haar lezers zoekt te »winnen«.

Ware het geschreven door een man van rijpen leeftijd, die er het »weten« van zijne medemenschen mee bedoelde te verhelderen en te verrijken, het gemis van kritischen blik op zijn onderwerp, zou bij hem zeker meer dan een »bloot gemis« zijn; het ware een gebrek, dat hem zijn doel deerlijk zou doen missen.

Maar een vrouw, die met haar boek wil »winnen" — en, naar het mij voorkomt ligt dit, naast schoonheids-ontroering geven, meer op den weg der vrouw dan te willen »leeren«, — kan dien kritischen blik missen als alle andere hare geestdrift bekoelende dingen. En zoo zij hem, wat de vrouw vrij zeldzaam overkomt, al bezit, zal zij, om met haar werk het doel niet deerlijk te missen, wèl doen met dien kritischen blik toch niet te gebruiken.

Het is dan ook op grond mijner vaste overtuiging, dat dit boek het 'm doen zal; dat het met zijn bekoorlijkheid van echt vrouwelijk en voor alle propaganda-maken zoo onmisbaar, ongebreideld enthousiasme, zal »winnen«, dat ik het juist omdat het zoo onkritisch is, zoo goed vind.

* * *

Ik ben Mej. KUYPER dankbaar voor dit haar boek.

Dankbaar voor wat zij er mee door heeft laten genieten, van al dat heel intieme uit GEZELLE's leven.

Dankbaar ook voor dat zinnetje op p. 115: »Ik voor mij begrijp nooit, dat men altijd antithesen zoekt, en zoo weinig de mogelijkheid van synthesen aanneemt."

En voor dit zinnetje óok daarom dankbaar, wijl zij in dit haar werk toont de mogelijkheid eener synthese niet alleen aan te nemen, maar ook te willen bevorderen tusschen »het oudere« en »nieuwere« op het gebied der Nederlandsche belletrie.

Om wat ik hier op het oog heb duidelijk te maken, zal ik mij gaarne de moeite getroosten even af te schrijven wat IN HET LAND VAN GUIDO GEZELLE op p. 72 te lezen geeft:

Zij heeft het daar over het eerste bekend worden van GEZELLE ten onzent in het jaar 1901 en dan zegt zij:

»Toen Gezelle in Holland verscheen, stond het letter-lievend Hollandsch publiek in twee vijandige kampen tegenover elkander. Het eene deel klemde zich krampachtig vast aan de oude verzen in den trant van Beets en Da Costa, vooral omdat de inhoud dier verzen christelijk was, en bekampte het andere deel, dat die verzen afkeurde om den vorm, en zelf verzen voortbracht, die, hoe schoon van vorm dan ook soms, niet uit het Evangelie, maar uit de Revolutie waren. Die klove tusschen het conservatieve Christelijke deel, en het vooruitstrevende anti-Christelijke deel, scheen onoverbrugbaar. »Uw verzen zijn geen verzen, de vormen zijn leelijk, ge weet niet wat schoonheid is«, riep het anti-Christelijke deel. »Uw gedachten zijn onchristelijk, uw vormen zijn pantheistisch. Ge verkracht de taal, ge vergiftigt, de ziel van ons volk«, riep het Christelijk deel«.

Achter dit: »pantheistische vormen« zou ik, wijl het mij geen gedachte aanbiedt, geneigd zijn een ? te zetten. Maar Mej. Kuyper zegt het zelf niet, doch zegt alleen, dat anderen het riepen.

Zij gaat dan aldus voort:

»In het heetst van dien strijd kwam als een openbaring, Guido Gezelle. Hij was èn kunstenaar, een kinderlijk geloovige èn dichter bij de gratie Gods. Hij vereenigde zuiver-Nederlandsche schoonheid van vorm met Christelijke zuiverheid van inhoud. En de elkander bekampende Hollanders staakten een wijle »hun wild geraas« en luisterden naar de wondere schoonheid van de zangen van den Vlaamschen priester-dichter Guido Gezelle«.

Van harte wensch ik, dat wat de geachte schrijfster in dit opzicht met IN HET LAND VAN GUIDO GEZELLE wil, haar ook zal mogen gelukken; dat zij door dezen »christelijk-nieuwere« ook onder ons publiek meer bekend te maken, de tegenstelling tusschen »ouderen« en »nieuweren« op het gebied der fraaie letteren, die voor velen onder ons nog altijd eene is, als van »goed en slecht« of »wit en zwart«, zooal niet opheffen, dan toch verzachten zal.

Laat mij aan deze bespreking van MEJ. KUYPER's boek nog toevoegen, dat zij veel minder dan in vroegere werken, er zich in te buiten gaat aan dogmatiseerend betoog; dat zij er in toont de kunst te verstaan van prettig te vertellen, en ook, ik denk hier onder meer aan haar beschrijving van het Guldensporen-feest, de vaardigheid om het door haar geziene levendig weer te geven.

Ik kan dit over het geheel frissche, bezielde en bezielende werk met een oprecht gemoed ter lezing aanbevelen.

G.

Uit de Pers.

De *Waarheidsvriend* geeft een beschouwing over den Godsdienst, waarvan we het slotartikel hier overnemen:

In de *hoogere kringen* staat het veelzeins met de religie niet gunstig.

Oog en hart staat daar open voor weelde, uitspanning, eere en aardsche heerlijkheid.

Het kleed der mode en de sport van het seizoen neemt alle attenzie in beslag. Bal en receptie laat voor andere dingen geen plaats. Diner en jachtpartij doet dag en nacht de gedachten in beweging zijn.

Geen wonder, dat spoedig in een roes van weelde en zingenot, de ziel des rijken totaal onaandoenlijk is geworden voor aangelegenheden van geestelijken aard.

Neen, niet álien zijn zoo.

Zeker niet! Er zijn gunstige uitzonderingen. Maar helaas! moeten we ook hier zeggen: die uitzonderingen bevestigen den regel.

In de wereld van den adel, in de kringen van de geleerden, in de omgeving van de aanzienlijken is geen plaats voor den godsdienst.

Godsdienst en adel passen niet bij elkaar. Godsdienst en wetenschap is niet te rijmen.

In de paleizen te knielen voor God, gaat niet.

De godsdienst is zoo burgerlijk bekrompen!

Verbeeldt u een adellijk heer die in den Bijbel leest; een baronesse die bidt; een geleerde die naar de Kerk gaat.

Dat gaat toch niet!

Men mag toch van iemand van adel, van een geleerde, van een overheidspersoon niet vergen dat hij leeft als een burgerman!

Neen, zulke menschen passen 's Zondags in een rijtuig, op de renbaan te Bussum, op een galavoorstelling in den Franschen Schouwburg.

En zoo zijn allen tegen dien Eénen, die allen gemaakt heeft en over allen Zijne zon nog doet opgaan, om allen voor te komen met de aanbieding Zijner genade in Jezus Christus.

Neen — men kent God niet. Men vraagt niet naar Hem.

Misschien is de godsdienst alleen goed voor iemand die uitgeleefd is en bang is om te sterven.

Dàn aan godsdienst te doen, lijkt nog niet zoo dwaas....

Wat een grof materialisme, bij de arbeiders, bij de middenstanders, in de hoogere kringen!

Najagen van de dingen die beneden zijn, die het oog bekoren, die 't vleesch streelen.

Dàt is de religie van onzen tijd.

't Evenwicht tusschen ziel en lichaam, tusschen geest en stof, tusschen hemel en aarde is verbroken.

En de mensch, door God geschapen, wil zonder God door de wereld gaan — om schipbreuk te lijden op de levenszee en in de eeuwigheid aan te landen op een plaats van ellende, waar de rijke man uit de gelijkenis, uitriep: Och, dat mijn broeders Gods Woord ter hand mochten nemen en naar uitwijzen van dàt Woord mochten leeren, eerst te zoeken het Koninkrijk Gods, waarbij de godzaligheid zal geopenbaard worden als de beloften te hebben voor het tegenwoordige en het toekomende leven!

De mensch kan niet zonder God. Hij kan niet zonder godsdienst. En waar men den mensch z'n godsdienst toch heeft afgenomen, door het roepen: »er is geen God«, daar is de mensch in z'n natuur zoo diep ellendig gemaakt, dat geen pen het kan beschrijven.

Onze arbeiders, die zonder religie willen leven, zijn zoo diep te beklagen. Onze middenstanders, onze hoogere kringen zijn zoo diep ongelukkig.

En het wordt gevoeld en uitgesproken. Er is een leegte in alle kringen. Er is een geest van teleurstelling. Men voelt, dat men niet leven kan van grof materialisme en koud intellectualisme. Men heeft iets noodig dat verwarmen, dat verzadigen kan. En men grijpt weer naar de religie, naar den godsdienst, om daar vrede te vinden voor het harte dat zoo moede is, voor den geest die is uitgeput.

Toch weer godsdienst!

Frans Netscher heeft er over gefoeterd en heeft het vervloekt.

Die vervloekte »halfslachtigheid« — zoo zei hij — dat de menschen den godsdienst maar niet te boven kunnen komen.

Er *is* immers geen God.

Voor de rechtbank der wetenschap is dit uitgemaakt.

En dan *toch* weer dat grijpen naar de religie; naar christelijke symbolen; naar vrome woorden; naar mysterieuse seances.

Frans Netscher kan het niet uitstaan!

Maar in de beweging der vrijdenkers, der Dageraadsmannen, zit geen bezieling meer.

En men kan het nu eenmaal niet gelooven, dat er niets is dan het onpersoonlijke, onnaspeurlijke, onvindbare noodlot, dat valt zooals het valt en waaraan geen mensch ontkomen kan.

't Is te troosteloos.

En hoe dikwijls men het voorgepreekt heeft: »dood is dood» — de menschheid *kan* en *wil* het ten slotte toch maar niet gelooven.

Er *is* toch wat. Er *bestaat* toch wat. En de mensch is toch geen dier....

De periode van de platvoersche godloochening is voorbij. Het ruwe materialisme lijkt ten einde te loopen.

Men verkiest weer allezins als godsdienstig te zijn.

En in de salons, in de gehoorzalen, in de societeit, in de huiskamer wordt gelezen en gesproken van theosophie, spiritisme, nieuw-buddhisme, ascese, christian-science, enz. enz.

Daarin ligt iets dat verblijdt. De mensch *kan* niet zonder godsdienst. En dat men alom de religie roofde gaat zich wreken. De mensch *moet* godsdienstig leven. Alle tijden en volken kenmerken zich door een drang naar religie. Dat wordt ook *nu* wee openbaar.

Maar toch ligt in deze dingen zooveel wat treurig en bitter is.

Er is terugkeer tot godsdienstigen zin, maar men veroordeelt het oude geloof en strekt z'n handen uit naar de geestelijke goederen van het Paganisme, van het heidendom.

Diep tragisch!

De verloren zoon uit de gelijkenis wist nog den weg naar het vaderhuis te vinden.

Niet alzoo de tegenwoordige menschheid.

Te kwader ure is zij afgedoold van den levenden God; zij is hongerig en dorstig, maar niet zich keerend tot het Vaderhuis; men zoekt het bij de vreemde goden, bij de heidenwereld.

Zeker, het christendom mag dan nog wel enkele *vormen* geven. Maar de inhoud is ontleend aan het heidendom.

In die dagen leven we *nu*.

Verjong en vernieuwd heidendom, theosophie, spiritisme enz. doet in onze christelijke landen entrée, gesierd met het kleed der christelijke symbolen en christelijke woorden.

En daartegenover hebben wij een roeping.

Evenals Da Costa vroeger, moeten ook wij hebben onze »bezwaren tegen den geest der eeuw«.

En de eenige toetssteen, de juiste maatstaf voor de ware religie is *Gods Woord*.

Daarom moeten onze arbeiders, onze middenstanders, onze hoogere kringen door de Kerk des Heeren worden teruggeroepen tot de Wet en tot de Getuigenis.

En de Kerk, zelf het Woord Gods eerend, moet de lampe des Heeren uitdragen onder alle standen.

Dàarin ligt genezing.

Dit diep ernstige woord zal niet nalaten indruk te maken.

De mensch kan niet zonder godsdienst. Het is een ingeschapen trek in zijn natuur. En waar hij den waren dienst des Heeren verwierp, moet hij wel aan de religieuze behoefte van zijn hart voldoen door bevrediging van die behoefte te zoeken bij het surrogaat van theosophie en pantheïsme.

Buitenland.

GEMENGD NIEUWS.

Samenwonen van priesters in Frankrijk. Sedert de opheffing van het concordaat, doordat de wet op scheiding van Kerk en Staat werd aangenomen, hebben vele priesters der Roomsche kerk, nu het Staatstractement hun werd *ontnomen*, geen genoegzame middelen van bestaan meer. In menig deel van Frankrijk heeft de onverschilligheid zoozeer de overhand gekregen, dat, al is de bevolking nog in naam Roomsch, nog slechts enkele vrouwen de mis bijwonen, waaruit dan van zelf volgt, dat de bedienaars der kerk geen levensonderhoud van de gemeente kunnen erlangen. De kerken te sluiten, wil men echter ook niet. Van daar dat de Roomsch gezinde schrijver Julien de Narfon heeft voorgesteld, dat eenige priesters op het platteland zouden gaan samenwonen om aldus de kosten van hun onderhoud te verminderen. Op dien voorslag is de bisschop van Versailles ingegaan. In het kanton Montfort zijn negen parochiën, welke verdeeld werden in drie secties met een vicarius aan het hoofd. De drie vicarissen staan onder de leiding van een priester. Alle drie wonen te Thoiry in dezelfde pastorie. De morgenuren zijn gewijd aan studie en godsdienstige oefeningen. Des namiddags begeven zich de geestelijken per rijwiel naar de verschillende gemeenten om herderlijke bezoeken af te leggen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BROOD OP HET WATER.

VIII.

GEREED.

Mijn geleider scheen op de begroeting nauwelijks te letten. Hij stapte met mij voort, dwars door den troep heen, tot wij aan een tent kwamen. Een zwaar voorhangsel dat als deur diende deed, sloeg hij ter zijde, en weldra stonden wij in een betrekkelijk groote ruimte. Voor de eerste maal mijns levens bevond ik mij in een Zigeunerstent.

Een lichte uitroep van verwondering ontsnapte mij. Zoo had ik het mij zeker nooit voorgesteld. De tent bestond blijkbaar uit zeer dichte, zware stof. Althans van vocht of kilheid was niets te bespeuren. Een fraaie koperen lamp hing aan de zoldering en verspreidde voldoende licht. Eigenlijke meubelen waren er weinig; des te meer rustbedden, of liever rustbanken, zeer laag bij den grond gelijk ik die wel had gezien op platen die huizen uit het Oosten voorstelden. Daaraan herinnerde mij ook de zeer lage tafel en het gebrek aan stoelen, waarvan er maar twee waren. Allerlei keukengereedschap benevens tasschen en kleedingstukken lagen of hingen hier en daar verspreid. Alles was echter ordelijk en zindelijk.

Wat evenwel het meest mijn aandacht trok was in een hoek der kamer het ziekbed. Op een rustbed zat een vrouw met bruine gelaatstint, zeer knap van uiterlijk, goed gekleed en met een vriendelijk voorkomen. Doch thans lag angst over haar geheele wezen verspreid. En die angst betrof het knaapje van ongeveer drie jaar, dat zij op haar schoot hield. Ik trad op hen toe en het eerste wat ik hoorde was de smeekende stem der arme moeder:

»O dokter, help mijn jongen! Red hem."

Wel mag ik zeggen arme moeder. Want al was het de vrouw van een opperhoofd, al had zij het beter dan iemand in de legerplaats toch was zij zeker op het oogenblik de ongelukkigste van allen, nu haar lief eenig kind den dood nabij scheen. Maar bovenal, zij had niets dat haar werkelijk kon troosten. Immers, gelijk mij later bleek, en ik toen reeds vermoedde, waren deze Zigeuners geheel onbekend met het Evangelie van Gods genade. Zij hadden er waarschijnlijk zelfs nooit van gehoord. Vermoedelijk hadden zij uit hun oude woonplaats nog wel eenig begrip van godsdienst meegebracht, doch welk kon ik nooit ontdekken. Alleen scheen het mij soms toe, alsof zij aan de sterren godsdienstige eer bewezen.

Hoe het zij, den waren troost, den eenigen in leven en sterven, kende de moeder, kenden beide ouders niet. Wat kon haar dan staande houden nu zulk een groote ramp dreigde? Ik gevoelde toen, meer dan ooit, welk een voorrecht het is een getrouwen God en Vader in den hemel te hebben, en op Jezus te mogen bouwen. Maar ook werd mij duidelijk, hoe noodig het is, dat ook aan deze arme, onwetende menschen, die te midden van ons leven, de Goede Boodschap gebracht worde.

Ik ging bij het bed zitten en liet mij door de moeder, die niet gemakkelijk te verstaan was, het een en ander vertellen over den kleinen zieke, dien ik ondertusschen aandachtig beschouwde. Weldra begreep ik wat den knaap scheelde. Hij had een zwaren aanval van verkoudheid, die hem blijkbaar zeer benauwde. Daarbij kreeg hij nu en dan geweldige stuiptrekkingen en het waren die laatste, welke de ouders zoo verontrust hadden, dat zij besloten tot elken prijs de hulp van een dokter in te roepen. Ik beproefde tot het knaapje te spreken, maar hij verstond mij niet, wat trouwens begrijpelijk was. Doch ook toen zijn moeder hem vriendelijk toesprak, scheen hij daar in het minst niet op te letten.

Juist een oogenblik nadat ik gekomen was, kwam er weer een stuiptrekking. 't Was akelig om te zien, hoe het gezichtje van den kleine bijna loodkleurig werd, en het lichaam eerst trilde en daarna geheel scheen te verstijven. Mijn hart brak bij het zien van de droefheid der ouders, die niet anders meenden dan dat hun kindje reeds gestorven was, en hun smart toonden op zoo veel krachtiger wijze dan wij gewoon zijn.

Gelukkig behoefde ik niet lang na te denken wat hier te doen was, en had ik geneesmiddelen enz. bij mij. Het kindje moest dadelijk zooveel mogelijk verwarmd en tot zweeten gebracht. En nog andere dingen waren noodig, ook met de inrichting der tent betrof, die nu juist niet aan de eischen van een ziekenvertrek voldeed. Er moest water en wijn gehaald, en intusschen een kleine opening in de zijde der tent gemaakt om versche lucht in te laten. Die opening moest echter met een schuif afgesloten kunnen worden. En nu verbaasde het mij te zien, hoe vlug en goed al wat ik verlangde of voorschreef werd uitgevoerd, en ieder even dienstvaardig en nauwkeurig was. Geen verpleegster in een ziekenhuis kon beter op alles gelet hebben dan deze Zigeuners. Mijn gedachten over hen als halve wilden begonnen merkelijk te veranderen. Blijkbaar stelden niet alleen de ouders maar ook al de anderen groot belang in het lot van het kind, ook wel waarschijnlijk wijl de kleine jongen mettertijd zijn vader als aanvoerder kon opvolgen.

Bijna heel den nacht zaten de droeve ouders en ik bij het ziekbed. De storm had uitgewoed. 't Was nu doodstil in het kamp, want alles was ter rust gegaan. Eindelijk brak het daglicht aan, en tegelijk openbaarde zich eenige beterschap bij den zieken knaap. De aanvallen van benauwdheid werden minder en de ademhaling gemakkelijker. De moeder zag met oogen vol dankbaarheid nu eens den kleine dan weer mij aan. De vader wachtte zwijgend af.

Tegen tien uur in den morgenstond zag ik duidelijk, dat het ergste voorbij was en de zieke beterde. Het kind keek ons met zijn groote, zwarte oogen aan, en het was duidelijk dat hij zijn vader en moeder herkende en iets verstond van de vriendelijke woorden die zij tot hem spraken.

»Het gaat nu goed« zei ik tot hen. »Het gevaar is voorbij; nog een weinig geduld en met Gods hulp is hij het te boven.«

Nooit zal ik den dankbarenblik vergeten, dien de ouders op mij richtten bij die woorden. Ze konden, dat was duidelijk, op dit oogenblik hun dank niet uitspreken. De man stond haastig op, verliet de tent, maar kwam spoedig terug gevolgd door twee meisjes die een blad droegen waarop een degelijk en overvloedig ontbijt gereed stond. Er heerschte zeker bij deze Zigeuners geen gebrek.

Ik had sinds gisterenavond niets gegeten. De lange rit, de inspanning had mij hongerig en moe gemaakt. De gastvrouw behoefde mij dan ook niet lang te noodigen. Ik taste toe en deed het ontbijt alle eer aan. De ouders daarentegen gebruikten maar heel weinig. Al hun gedachten waren bij den kleine, die als het ware elk uur in beterschap toenam.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Zuidwolde (Gr.), W. Bouwman, te Hallum. — Pieterburen (Gr.), W. Faber, cand. te Groningen. — Garrelsweer en Hazerswoude, J. Tholen, te Hasselt. — Spijkenisse, B. A. Knoppers, cand. te Rotterdam. — Vianen, M. A. van Pernis, te Heerjansdam. — Klundert, L. J. C. Kreyt, te Huizum.

BEDANKT: Houwerzijl, G. D. Scheepsma, te Roodeschool. — Doesburg, A. Schweitzer, te Buiksloot. — Hoogvliet, F. J. van den Ende, te Westkapelle. — Berlikum, A. M. v. d. Berg, te Landsmeer.

Oldebroek. Woensdag 12 Nov. ll. herdacht de Kerk alhier, dat de Heere vóór nu 25 jaar haar tot verbreking van de banden der Synodale Organisatie van 1816 gebracht en haar uitgeleid had uit het dienshuis der Haagsche Synode; alsmede hoe Hij gedurende dit vierde eener eeuw Zijne, haren eenigen Koning weder trouw geworden Gemeente geleid en gezegend had.

In de morgenbijeenkomst trad daartoe voor de Gemeente op allereerst haar tegenwoordige leeraar, Ds. Kamper, die in een inleidend woord naar aanleiding van Ps. 48 : 10 aangaf: »*Wie* tot gedenken geroepen worden, *wat* gedacht moet worden en *waar* dat gedenken behoort te geschieden". Daarna bekwam Ds. Mulder van Ede het woord. Deze had 4 Nov. 1888 de eerste ambtsdragers — welke nog allen in leven zijn en aanwezig waren — bevestigd en ook de uitgetreden Gemeente in de eerste jaren als consulent vanuit Harderwijk gediend. Als uitgangspunt voor zijne rede had Ds. Mulder gekozen Psalm 126. Hij wees ons op de Revolutie in Staat en Kerk van voor 100 jaar en meer terug, en schetste de oorzaken, heerschappij, gedeeltelijke beteugeling en droeve nawerking dier Revolutie. Hij teekende ons het jammerlijk verval der Geref. Kerken, die bijna zonder protest zich bogen onder het onwettig juk, haar in 1816 opgelegd, maar kon ook met dank aan God in herinnering brengen een tweetal krachtige geloofsdaden: Afscheiding en Doleantie, waaraan de jaren 1834 en 1886 hun groote beteekenis ontleenen. Met hartelijke en ernstige woorden van waarschuwing en vermaan eindigde Z.Ew., waarna hij in dankgebed voorging.

De namiddag vond andermaal de Gemeente in goeden getale opgekomen, om nu voor haar te zien optreden Ds. Langen van Gouda, die als haar eerste Predikant na de Reformatie van 1888 haar gediend had van 1891 tot 1898. Deze wierp een korten blik op de 25 jaren, verloopen sinds de Vrijmaking onzer Kerk. Van veel goeds, door den Heere ondanks onzer vaadren en onze zonden ons geschonken, mocht worden gewaagd, al waren smartelijke beproevingen, waarbij vooral herdacht werd het verscheiden van twee onzer in Jezus ontslapen Dienaren des Woords, Ds. Brouwer en Ds. Vlug, niet uitgebleven. Naar aanleiding van Ps. 34 : 4—6 wekte Z.Ew. voorts de Gemeente op tot 's Heeren lof, als de grond daartoe wijzende op de gewisse en menigvuldige verhooring van 't gebed Zijns volks. Gods trouw mocht en moest onze sterkte en ons betrouwen voor de toekomst zijn. Nog een kort slotwoord richtte Ds. Kamper tot de Gemeente, aan het Schriftwoord van Fil. 3 : 14 stof ontleenende om aan te toonen, hoe onze blik niet zondig achterom, maar geloovig vooruit en omhoog gericht moet zijn en moge blijven, waarna hij met dankzegging en smeekgebed dezen aangenamen dag besloot. Zegene de Heere bij den voortduur onze, vooral in den laatsten tijd in stoffelijk opzicht vaak verrassend bevoorrechte Gemeente, ook met rijke geestelijke zegeningen, Zijn Naam ter eere!

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Hekelingen (toez.) en Yrendijke (toez.), J. G. Steenbeek, cand. te Amsterdam. — Hoogmade en Rijpwetering, K. Olivier, cand. te Apeldoorn. — Veenendaal, J. M. Ph. Schippers, te Ede. — Deventer, H. G. van Wijngaarden, te Almelo. — Kielwindeweer (Gr.), O. J. Reinders, cand. te Thesinge (Gr.). — Tholen (1e predikantspl.), Anth. C. Enkelaar, te Hedel.

AANGENOMEN: Angeren, B. C. Verhagen, te Bulkaloot. — Piershil, B. N. J. Roskott, te Oud- en Nieuw-Gastel.